

MIGRACE STUDENTŮ ZE TŘETÍCH ZEMÍ DO ČR

STUDENTS' MIGRATION FROM THE THIRD COUNTRIES TO THE CZECH REPUBLIC

Bc. Lubomíra Zajíčková, doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.

Vysoká škola regionálního rozvoje
Žalanského 58/63, 163 00 Praha 17 - Řepy
e-mail: lubomira_zajickova@mzv.cz, vladimira.silhankova@gmail.com

Klíčová slova:

Schengenský prostor, víza, migrace, studenti, region, cizinci

Keywords:

Schengen area, visa, migration, students, region, foreigners

Abstrakt:

Článek analyzuje vliv dlouhodobé migrace do ČR a je zaměřen na regionální dopady způsobené studenty z vybraných třetích zemí. Článek zkoumá a porovnává velikosti studentských komunit na vysokých školách v různých regionech ČR. Zaměřuje se také na proces získávání dlouhodobých vstupních víz za účelem studia na zastupitelských úřadech České republiky ve vybraných zemích. Důležitým zkoumaným aspektem tohoto článku je efektivita studia studentů ze třetích zemí a potenciální pozitivní přínos pro Českou republiku a české vysoké školy zejména.

Abstract:

The paper analyzes the input of the long term migration of the foreigners to the Czech Republic and it is focused on regional inputs caused by foreign students from selected non EU countries. The thesis examines and compares the size of the students' communities of the Czech Universities in the different regions of the Czech Republic. The paper is also focused on the whole process connected with acquiring of the long term entry visa at the Czech Embassies in selected countries. Important aspect of this paper is also the efficiency of the study of the foreigners from non EU countries and potential positive input for Czech State and Czech Universities particularly.

Úvod

Cílem článku je analyzovat dlouhodobou migraci cizinců do ČR na vzorku migrantů přicházejících do ČR za účelem studia. Za vzorky migrantů jsou považováni studenti z vybraných třetích zemí.

Za třetí země jsou pro potřeby článku považovány všechny země mimo Evropskou Unii a Schengenský prostor. Schengenský prostor, jehož je Česká republika od 21. prosince 2007

členem, svými předpisy přesně definuje podmínky, za kterých lze získat vstupní tzv. schengenské vízum.

Důvodem, proč byli k dosažení cíle článku vybráni hlavně studenti ze třetích zemí, je to, že ačkoliv studentská komunita svou velikostí nepatří mezi největší skupinu cizinců v ČR, lze předpokládat, že právě vysokoškolští studenti budou ti, kteří budou svým způsobem determinovat vývoj a postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR. Studenti mají v každé společnosti, právě díky svému vzdělání, určitý potenciál k tomu, aby jisté věci mohli změnit. Chceme-li získat přesný přehled o studentech ze třetích zemí, a informaci o tom, co je jejich hlavním motivem, že si ke svému studiu vybrali právě naši republiku, musíme se zaměřit i na zastupitelské úřady ČR v zahraničí, kde tito studenti své žádosti o dlouhodobá studentská víza předkládají. V průběhu vyhodnocování jejich žádostí je poté často zjišťováno, že studium je pouze jistou „zástěrkou“ k tomu, aby se ze svých zemí dostali do Schengenského prostoru, kde se hodlají trvale usadit. Zneužívání krátkodobých i dlouhodobých víz za účelem trvalého usazení je velkým problémem každé z členských zemí EU a každá země se snaží tento problém řešit.

Zmapování a analýza textů a dat z Českého statistického úřadu, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR, respektive vybraných zastupitelských úřadů ČR v zahraničí, je hlavní metodou k dosažení cíle tohoto článku.

Výsledkem této analýzy by měl být přehled nejvýznamnějších poznatků, týkajících se nejpočetnějších skupin studentů z pohledu jejich státní příslušnosti, se zaměřením na jejich rozdělení dle regionů, škol a studovaných oborů.

Zda studenti ze třetích zemí představují pro Českou republiku migrační riziko, bude průběžně v tomto článku také vyhodnocováno, neboť míra tohoto rizika se může měnit podle konkrétních zemí, ze kterých studenti přicházejí.

Jedním z důležitých zkoumaných aspektů je i efektivita studia studentů ze třetích zemí a potenciální pozitivní přínos pro Českou republiku a české vysoké školy zejména. V tomto ohledu by se mělo začít pohlížet na poskytované kvalitní studium v ČR více komerčně a získané prostředky použít na rozvoj škol nebo na vědu a výzkum. Touto cestou by se mohly získat potřebné finanční prostředky, které by mohly být použity i na rozvoj některých regionů, v jejichž středu budou ty školy, které si svým proaktivním přístupem získávají kvalitní studenty (nejlépe pak samoplátce).

Studenti ze třetích zemí, by vzhledem k neustálému růstu jejich počtu a zvyšování procentuálního obsazení na vysokých školách, měli v budoucnosti hrát důležitou úlohu i v utváření rozvoje regionů, obzvláště bude-li se zároveň zvyšovat počet těch, kteří si Českou republiku vyberou jako zemi, ve které chtějí po absolvování studia žít a pracovat.

Podkladem pro zpracování tohoto článku byla bakalářská práce Regionální dopady dlouhodobé migrace cizinců do ČR.[5]

1. Regionální distribuce vysokých škol s ohledem na zahraniční studenty - Rozložení zahraničních studentů na vysokých školách v ČR

Z dostupných statistických dat z Českého statistického úřadu (dále jen „ČSÚ“) a evidencí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen „MŠMT“) z akademického roku

2013/2014 mají zahraniční studenti v České republice možnost studovat na 26 veřejných vysokých školách a na 42 soukromých vysokých školách.

Veřejných vysokých škol je nejvíce v Praze (8), poté v Brně (5), Ostravě (2), Českých Budějovicích (2) a v dalších 9 městech po jedné škole. Soukromých vysokých škol je opět nejvíce v Praze (24), poté v Brně (6), a v dalších 12 městech po jedné. [1]

K uváděným počtům studentů a absolventů dle ČSÚ (MŠMT) je nutné uvést, že jsou rozdílné v akademickém roce 2013/2014 a ke dni 31.12.2013. Některé rozdíly v počtech studentů uváděných MŠMT [1], které jsou filtrovány podle různých kritérií (studenti podle regionů, měst, podle studijních oborů apod.) je nutné v současné době brát jako nezbytnou statistickou odchylku, která vyplývá kromě jiného také z toho, že někteří zahraniční studenti původně nahlášení ke studiu na konkrétní škole se na poslední chvíli rozhodnou školu změnit anebo jsou na ni zapsáni až v průběhu akademického roku. Některí studenti jsou schopni změnit během několika semestrů i několik škol. Nelze tedy vyloučit, že v evidencích škol existují i některé dočasné duplicity.

Sledujeme-li data o počtu studentů u některých vybraných třetích zemí k 30. 4. 2014, dojdeme také k jiným počtům, což vyplývá i z toho, jaký druh pobytu v ČR studenti mají. Zatímco data k 30. 4. 2014 obsahují pouze cizince/studenty z třetích zemí, kteří mají studium jako primární důvod k pobytu v ČR, data MŠMT vycházejí z počtu cizinců/studentů, kteří v akademickém roce 2013/2014 pobývali v ČR za účelem ostatním, rodinným apod., nebo v rámci povolení k trvalému pobytu, při kterém i studovali. [2]

Komparaci statistických dat je tedy nutné uvažovat i v kontextu nejednotnosti evidencí. Cizí studenti, kteří získali dlouhodobé vízum za účelem „ostatní“ si po vyčerpání tohoto víza prodlužují pobyt za stejným účelem. Provádění takových vzdělávacích aktivit nelze podřadit pod zákon č. 561/2004 Sb. (školský zákon) a proto nespádají do působnosti české legislativy v působnosti MŠMT. MŠMT proto nemůže tyto aktivity nijak ovlivňovat.

V oblasti vysokoškolského vzdělávání byla vládou ČR projednána novela zákona o vysokých školách, která by měla vejít v platnost od 1. 9. 2015. Tato novela zavádí povinnosti evropským zahraničním vysokým školám a jejich pobočkám v ČR, které chtějí v ČR poskytovat zahraniční vzdělávání. Takové školy budou muset požádat MŠMT o tuzemské povolení poskytovat vzdělání v ČR. Jedná se zejména o informační povinnosti vůči MŠMT (vedení matriky studentů, poskytování informací o aktuálních studijních programech, předkládání výročních zpráv o činnosti školy a informace o dlouhodobém zájmu v ČR apod.).[4]

MŠMT tuzemské povolení k poskytování vzdělání v ČR neudělí, pokud se například:

- Nejedná se o mezinárodně uznávanou školu.
- Nejedná se o rovnocenné studium se studiem poskytovaným v domovském státě příslušné vzdělávací instituce.
- Akreditační úřad nevydá souhlasné stanovisko k udělení tohoto povolení.
- MŠMT zjistí některé nesrovnalosti či nepravdivé informace v podané žádosti. [2]

Tuzemské povolení se bude udělovat na šest let a nelze jej převádět na jinou právnickou osobu, či právního zástupce.

Novela zákona by měla řešit i sankce školám respektive tuzemským právnickým osobám. Zavedením této novely zákona do praxe se zcela jistě zpřehlední všechny statistické údaje poskytované MŠMT do centrální evidence ČSÚ.

Následující tabulky porovnávají souhrnné počty studentů v akademickém roce 2013/2014 a k 31. 12. 2013. [1, 2]

Tabulka 1: Veřejné vysoké školy a soukromé vysoké školy v akademickém roce 2013/2014 k 31. 12. 2013

	Celkový počet studentů na VŠ (CPS)	Počet českých studentů (ČS)	Počet zahr. studentů (ZS)	% ZS/CPS	Celkový počet absolventů (CPA)	Počet českých absolventů (PČA)	Počet zahraničních absolventů (PZA)	% PZA/CPA
Celkem								
celkem veřejné a soukromé vysoké školy	368304	327495	40836	11,1	91 451	83 251	8 200	9,0

(Vlastní konstrukce z dat ČSÚ (MŠMT))

Tabulka 2: Veřejné vysoké školy a soukromé vysoké školy v akademickém roce 2013/2014

	Celkový počet studentů na VŠ (CPS)	Počet českých studentů (ČS)	Počet zahr. studentů (ZS)	% ZS/CPS	Celkový počet absolventů (CPA)	Počet českých absolventů (PČA)	Počet zahraničních absolventů (PZA)	% PZA/CPA
Celkem								
celkem veřejné a soukromé vysoké školy	375 175	331 034	44 141	11,8	129 638	118 708	10 930	8,4
Z 26 veřejných škol	331355	295118	36237	10,9	111220	102660	8560	7,7
Ze 42 soukromých vysokých škol	43820	35916	7904	18	18418	16048	2370	12,9

Zdroj: Vlastní konstrukce z dat ČSÚ (MŠMT)

Obě uvedené tabulky potvrzují, že na českých veřejných a soukromých vysokých školách bylo v průběhu akademického roku 2013/2014 více než 11 % zahraničních studentů. U samotných soukromých vysokých škol je to ale až 18 % všech studentů. Podíl absolventů z řad zahraničních studentů na veřejných školách byl v roce 2014 pouze 7,7 %, ale na soukromých vysokých školách 12,9 %. Procenta absolventů, tj. těch studentů, kteří školu dokončí, jsou vždy nižší, než procenta studujících. Zahraniční studenti tedy mnohem častěji než čeští studenti studium nedokončí. Počet absolventů z řad zahraničních studentů se velice těžce zjišťuje, neboť

jejich studium je téměř vždy delší než běžné denní studium průměrného českého studenta a opakování ročníků, či záměrné střídání škol není u cizinců výjimkou, u některých je dokonce účelovým záměrem. [5]

Následující tabulka uvádí rozložení zahraničních studentů v ČR podle jejich počtu ve městech, kde studují, ale porovnává také procenta zahraničních studentů k celkovému počtu studentů a zároveň uvádí procento zahraničních studentů k celkovému počtu obyvatel daného města.

Tabulka 3: *Studenti VŠ podle města, ve kterém studují v akademickém roce 2013/2014
k 31. 12. 2013*

(pro města s více než 100 zahraničních studentů)

Město	Počet obyvatel celkem (PO)	Celkový počet studentů na VŠ (CPS)	Počet českých studentů (ČS)	Počet zahr. studentů (ZS)	% ZS/CPS	% ZS/PO
Praha	1 243 201	135902	115295	20607	15,2	1,7
Brno	377 508	76089	64057	12032	15,8	3,2
Ostrava	295 653	29119	27542	1577	5,4	0,5
Olomouc	99 489	21736	20224	1512	7,0	1,5
Hradec Králové	92 904	12969	12068	901	6,9	1,0
Plzeň	168 034	15618	14756	862	5,5	0,5
Zlín	75 278	9127	8399	728	8,0	1,0
Liberec	102 301	8217	7816	401	4,9	0,4
Karviná	56 848	3667	3294	373	10,2	0,7
České Budějovice	93 253	16239	15933	306	1,9	0,3
Pardubice	89 432	10252	10037	215	2,1	0,2
Ústí nad Labem	93 523	9478	9279	199	2,1	0,2
Mladá Boleslav	44 272	1243	1044	199	16,0	0,4
Opava	57 431	3448	3294	154	4,5	0,3
Lednice	2 357	939	825	114	12,1	4,8
Hodonín	25 049	246	139	107	43,5	0,4
Kladno	68 519	1855	1754	101	5,4	0,1

Zdroj: Vlastní konstrukce z dat ČSÚ (MŠMT)

Z tohoto pohledu je patrné, že ačkoliv Praha má nejvíce zahraničních studentů z celé ČR, k celkovému počtu obyvatel je to pouhých 1,7 %, což je téměř stejný poměr jako 1,5 % zahraničních studentů v Olomouci. Naproti tomu v Brně je tento poměr 3,2 %, z čehož vyplývá, že život v Brně a okolí je více než dvakrát více ovlivněn přítomností zahraničních studentů ze třetích zemí.

Zajímavé srovnání přináší i pohled na studijní obory, které zahraniční studenti v ČR navštěvují. Následující data uvádějí preference studentů, co se týká studijních oborů, které v ČR studují. Studijní obory jsou seřazeny od nejvíce po nejméně navštěvovaných.

Tabulka. 4: *Studenti na VŠ podle skupin oborů studia v akademickém roce 2013/2014*

Místo a název školy	Celkový počet studentů na VŠ (CPS)	Počet českých studentů (ČS)	Počet zahr. studentů (ZS)	% ZS/CPS	Celkový počet absolventů (CPA)	Počet českých absolventů (PČA)	Počet zahr. absolventů (PZA)	% PZA/CPA	% ZS dle oborů
Vysoké školy v ČR celkem	374 141	332 843	41 298	11,0	91 808	83 591	8 217	9	
Veřejné vysoké školy celkem									
z toho dle pořadí stud.oborů :	330 320	296 933	33 387	10,1	76 799	70 972	5 827	8	100
Technické vědy a nauky	80 489	73 044	7 445	9,2	17 992	16 701	1 291	7,2	22,3
Ekonomické vědy a nauky	64 077	57 124	6 953	10,9	17 514	15 999	1 515	8,7	20,8
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky	30 376	23 685	6 691	22,0	5 251	4 532	719	13,7	20,0
Přírodní vědy a nauky	31 534	27 085	4 449	14,1	6 667	5 819	848	12,7	13,3
Humanitní a společenské vědy a nauky	50 941	46 729	4 212	8,3	11 237	10 474	763	6,8	12,6
Vědy a nauky o kultuře a umění	9 691	8 374	1 317	13,6	2 323	2 063	260	11,2	3,9
Zemědělsko - lesnické a veterinární vědy a nauky	14 434	13 377	1 057	7,3	3 416	3 237	179	5,2	3,2
Pedagogika, učitelství a sociální péče	37 815	37 159	656	1,7	10 322	10 209	113	1,1	2,0
Právní vědy a nauky	10 963	10 356	607	5,5	2 077	1 938	139	6,7	1,8
Soukromé vysoké školy celkem z toho dle pořadí stud.oborů	43 821	35 910	7 911	18,1	15 009	12 619	2 390	16	100
Ekonomické vědy a nauky	21 343	17 112	4 231	19,8	7 112	5 615	1 497	21,0	53,5
Humanitní a společenské vědy a nauky	12 791	9 789	3 002	23,5	3 808	3 275	533	14,0	37,9
Pedagogika, učitelství a sociální péče	3 313	3 139	174	5,3	2 143	1 901	242	11,3	2,2
Technické vědy a nauky	1 913	1 747	166	8,7	666	615	51	7,7	2,1
Právní vědy a nauky	3 151	3 000	151	4,8	840	824	16	1,9	1,9
Přírodní vědy a nauky	451	341	110	24,4	87	72	15	17,2	1,4
Vědy a nauky o kultuře a umění	338	292	46	13,6	108	77	31	28,7	0,6
Zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky	521	490	31	6,0	245	240	5	2,0	0,4

Zdroj: Vlastní konstrukce z dat ČSÚ (MŠMT)

Stále platí, že veřejné vysoké školy mají mnohem více studentů než školy soukromé. Je to dáno samotnou nabídkou škol, ale i historií škol, jejich jménem a dosaženého světového renomé. Nejvíce ve světě známou a mezinárodně uznávanou českou vysokou školou je Univerzita Karlova v Praze a je proto i nejvíce navštěvovanou školou (7 275 zahraničních studentů). V počtu zahraničních studentů následuje Masarykova Univerzita v Brně (6 618), Vysoké učení technické v Brně a Univerzita Pardubice se shodným počtem (3 248), a poslední z pětice nejnavštěvovanějších škol je Vysoká škola ekonomická v Praze (3 121). Ze soukromých vysokých škol má nejvíce zahraničních studentů Bankovní Institut a.s., v Praze (1528). [1, 2]

Zahraníční studenti ze třetích zemí na vysokých školách v ČR

V následující části se zaměříme na data týkající se studentů ze třetích zemí, která ukazuje vývoj počtu zahraničních studentů od roku 2003 do akademického roku 2013/2014 s rozdělením celkového počtu studentů na studenty ze zemí EU (65,7 %) a vybraných třetích zemí (34,3 %). Data jsou seřazena sestupně podle počtu zahraničních studentů v ČR z vybraných třetích zemí a potvrzují neustálý růst počtu studentů zejména z některých zemí a lze tak vysledovat jisté trendy, z nichž některé budou na vzorku několika zemí, ze kterých přichází do ČR nejvíce studentů dále rozpracovávány. Jedná se o:

- absolutní násobky nárůstu počtů studentů mezi lety 2003 – 2014,
- procentní nárůst mezi lety 2010 – 2014,
- stálý a významný růst studentů navazující na růst z předešlého období,
- postupné zvyšování počtu studentů zejména v posledních letech,
- neobvykle zvýšený zájem z některých třetích zemí,
- počet studentů „samoplátců“.

Zatímco počet studentů ze zemí EU vzrostl od roku 2003 do roku 2014 pouze cca třikrát, počet studentů ze třetích zemí vzrostl více než šestkrát. Ačkoliv například Norsko, či USA patří mezi třetí země, tato bakalářská práce se na studenty z těchto zemí nebude zaměřovat, i přesto, že nárůst počtu studentů z těchto zemí není zanedbatelný (viz. tab. č. 5). Hlavním důvodem studia v ČR u těchto studentů není pouze kvalita, ale zejména cenová výhodnost studia v ČR, oproti obdobnému studiu v Norsku či USA. Většina studentů z těchto zemí přichází do ČR na krátkodobé cca 4 měsíční studijní pobyty. Kromě toho, ČR má s USA i s Norskem uzavřenu bezvízovou dohodu, takže se jen těžko sleduje, zda se některý z jejich občanů, který přijede jako turista, nerozhodne studovat. [1, 3]

Tabulka 5: Seřazení vybraných třetích zemí podle počtu VŠ zahraničních studentů v akademickém roce 2013/2014

Státní občanství	2003	2010	2011	2012	2013/2014		% samoplátců	Nárůst 2003 - 2014 (násobek)	% Nárůst 2010 - 2014
					Celkem	Samoplátců			
Počet studentů celkem	13079	37541	38782	39599	40836	4631	11,3	3,1	8,8
Země EU celkem	9667	27470	27817	27350	26839	2236	8,3	2,8	-2,3
Vybrané třetí země celkem	2036	8619	9496	10800	12570	1969	15,7	6,2	45,8
Rusko	416	2546	2851	3387	4312	182	4,2	10,4	69,4
Ukrajina	458	1464	1626	1759	2019	73	3,6	4,4	37,9
Kazachstán	75	803	962	1156	1368	62	4,5	18,2	70,4
Vietnam	178	720	761	894	1045	25	2,4	5,9	45,1
Bělorusko	183	517	518	568	617	9	1,5	3,4	19,3
Norsko	92	256	283	331	359	343	95,5	3,9	40,2
Malajsie	1	318	368	359	306	305	99,7	306,0	-3,8
USA	94	178	175	194	217	104	47,9	2,3	21,9
Azerbajdžán	16	83	132	185	212	40	18,9	13,3	155,4
Indie	58	144	155	179	193	98	50,8	3,3	34,0

Čína	17	92	120	135	169	96	56,8	9,9	83,7
Moldavsko	29	158	170	163	159	14	8,8	5,5	0,6
Uzbekistán	43	182	170	171	159	6	3,8	3,7	-12,6
Srbsko	0	137	149	158	148	28	18,9	XX	8,0
Izrael	89	133	125	117	134	100	74,6	1,5	0,8
Gruzie	20	116	107	114	118	11	9,3	5,9	1,7
Saúdská Arábie	16	12	38	82	115	111	96,5	7,2	858,3
Bosna a Hercegovina	33	109	110	112	113	16	14,2	3,4	3,7
Mongolsko	37	112	110	115	104	1	1,0	2,8	-7,1
Turecko	17	67	78	82	103	49	47,6	6,1	53,7
Botswana	14	83	95	98	90	88	97,8	6,4	8,4
Kyrgyzstán	12	64	68	84	83	13	15,7	6,9	29,7
Ghana	14	29	41	51	79	38	48,1	5,6	172,4
Arménie	36	76	78	78	73	8	11,0	2,0	-3,9
Tchaj-wan	9	79	71	71	72	64	88,9	8,0	-8,9
Irán	32	62	61	54	71	31	43,7	2,2	14,5
Nigérie	17	35	38	48	67	39	58,2	3,9	91,4
Sýrie	30	34	36	55	65	15	23,1	2,2	91,2
Ostatní	1376	1462	1469	1449	1427	425	29,8	1,0	-2,4

Zdroj: Vlastní konstrukce z dat ČSÚ (MŠMT)

Největších násobků nárůstu počtu studentů od roku 2003 do roku 2014 bylo zaznamenáno u studentů z Kazachstánu (18,2 krát), Ázerbájdžánu (13,3 krát), Ruska (10,4 krát) a Číny (9,9 krát). [1, 2]

Zajímavý je však zejména procentní nárůst počtu studentů ze třetích zemí (např. za období 2010 – 2014), který u některých zemí potvrzuje stálý významný růst navazující na předešlé období (Kazachstán 70,4 %, Rusko 69,4 %, Vietnam 45,1 %, Ukrajina 37,9 %, Bělorusko 19,3 %). [1, 2] Jde o země s již početnou skupinou studentů v ČR a v případě Ruska, Ukrajiny a Vietnamu i velmi početnou skupinou osob stejné národnosti dlouhodobě či trvale žijících v ČR. Občané těchto posledně jmenovaných zemí začínají mít výrazný vliv na vývoj některých regionů v ČR a jejich význam s narůstajícím počtem a jejich integrací zcela jistě poroste. Další skupinou jsou země, které svůj zájem postupně zvyšují, neboť studenti zjistili, že je možné v ČR získat levné a kvalitní vzdělání a ČR jako součást Schengenského prostoru s volným pohybem osob a zboží se stala mimo jiné vhodnou zemí k nákupu nemovitostí a průniku na trh evropských zemí. Mezi takové země lze řadit například Čínu, kde byl za poslední 4 roky zaznamenán nárůst počtu studentů o 83,7 %, Turecko 53,7 % a Indii s nárůstem o 34 %. [1, 2] Nárůst počtu studentů z více jak miliardové Číny vyplývá zejména z velkého oživení politických a ekonomických kontaktů mezi Čínou a ČR zejména v posledních dvou letech.

Z českých vysokých škol má v Číně nejlepší jméno Karlova univerzita v Praze, neboť je nejstarší ve střední Evropě, je mezinárodně uznávaná a oproti univerzitám v západních zemích (Velká Británie, Francie, USA aj.) je i výrazně levnější. Podobné důvody ke zvýšení zájmu o české vysoké školy lze v posledních letech vysledovat i u studentů z Indie. Nárůst počtu studentů z Turecka je způsoben zejména zvýšeným počtem žádostí o výměnné pobyty v rámci mezinárodního vzdělávacího programu Erasmus.

Další skupinou jsou země, pro které se ČR stala zajímavou zejména v posledních letech, a proto byl zaznamenán enormní procentní nárůst studentů. Mezi tyto země patří zejména Ázerbájdžán s nárůstem počtu studentů o více než 155 % za poslední 4 roky a dále pak Saúdská Arábie (858 %), Ghana 172 %, Nigérie 91 % a Sýrie 91 %. [1, 2] U posledních čtyř jmenovaných zemí procentuální nárůst naznačuje spíše zvýšený zájem, než hromadný příliv studentů a zvýšený počet vládních stipendistů. Svědčí však o faktu, že ČR se dostala do hledáčku různých zemí z různých kontinentů a přestává tak být pouze tranzitní zemí a stává se pro cizince zemí cílovou. Zvýšený zájem o studium v ČR vyplývá mimo jiné i z prohlubování všeobecné informovanosti o České republice mezi místním obyvatelstvem. K tomu zejména napomáhá fenomén dnešní doby tj. internet a sociální sítě. Nemalou měrou se však projevují i aktivity českých zastupitelských úřadů spojené s kontaktováním absolventů českých vysokých škol, kteří ve svých domovských zemích mnohdy dosáhli významného postavení ve státních institucích i soukromém sektoru.

Lze předpokládat, že zvýšený zájem o studium je u studentů z těchto zemí motivován zejména relativně snadným získáním povolení k pobytu na území státu patřícího do Schengenského prostoru. Pracovníci konzulárních úseků zastupitelských úřadů musí být o to více ostražití při prvotním vyhodnocování žádostí o vstupní víza a ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR a MŠMT musí důkladně prověřovat veškeré žádosti o dlouhodobá víza v ČR.

Zahraniční studenti ze třetích zemí na vysokých školách podle jejich regionální distribuce

Pokud se týká rozdělení studentů podle státních příslušností a krajů ČR, ve kterých studují, lze použít statistických dat získaných ke dni 30. 4. 2014, kde jsou patrné některé změny v pořadí zastoupení třetích zemí dle počtu studentů v jednotlivých krajích ČR ve srovnání s daty z ČSÚ (respektive MŠMT) ke dni 31. 12. 2013. Hlavním důvodem je, že použitá data vychází z údajů pouze o těch cizincích z třetích zemí, u kterých je studium uváděno jako primární důvod pobytu v ČR. Dalším důvodem rozdílných údajů jsou již zmiňované přestupy studentů mezi školami, dodatečné zápisy ke studiu v průběhu akademického roku, duplicity v evidencích škol, předčasné ukončení studia spojené se změnou druhu pobytu v ČR apod.

Tabulka 6: *Studenti z vybraných třetích zemí s přechodným pobytem v ČR za účelem studia k 30.4.2014 podle regionů*

Státní příslušnost	Praha + Středočeský	Jihomoravský	Olomoucký	Moravskoslezský	Královohradecký	Liberecký	Karlovarský	Plzeňský	Jihočeský	Pardubický	Ústecký	Zlínský	Vysočina	Celkový součet	% z celku
Ruská federace	3951	638	29	35	26	74	112	52	37	17	25	11	3	5010	36,4
Kazachstán	1429	158	4	3	7	41	9	2	23	3	5	2	0	1686	12,2
Ukrajina	951	218	29	25	11	26	47	18	47	9	14	4	5	1404	10,2
USA	681	62	6	2	78	1	0	2	7	0	1	1	1	842	6,1
Turecko	120	129	12	110	14	45	0	9	22	56	38	13	1	569	4,1
Bělorusko	370	115	3	8	11	2	10	31	8	4	3	1	3	569	4,1
Malajsie	127	0	114	3	63	0	0	0	0	0	0	0	0	307	2,2
Azerbajdžán	196	32	1	3	0	0	1	2	0	1	1	0	0	237	1,7
Vietnam	122	36	2	8	1	33	2	2	0	1	5	4	1	217	1,6
Uzbekistán	129	8	0	2	1	1	2	19	0	0	1	0	0	163	1,2
Celk. součet za všechny státy	9716	1930	323	321	278	267	228	205	181	135	109	66	21	13780	100,0
% z celku	70,5	14,0	2,3	2,3	2,0	1,9	1,7	1,5	1,3	1,0	0,8	0,5	0,2	100,0	

Zdroj: Vlastní konstrukce z dat ČSÚ (MŠMT)

Dle těchto dat z celkového počtu 13 780 studentů 70,5 % studentů studuje v Praze a Středočeském kraji a 14 % v Jihomoravském kraji. Více než 2 % těchto studentů je dále pouze v Olomouckém, Moravskoslezském a Královohradeckém kraji. Zajímavým údajem je, že dle srovnání počtu studentů k 30.4.2014, jejichž primárním důvodem pobytu je studium, se studenti z Kazachstánu dostali na druhé místo po studentech z Ruské federace a přeskočili tak studenty z Ukrajiny.

Ze všech již uvedených údajů vyplývá, že lze utvořit jakýsi „žebříček“ třetích zemí tj. zemí mimo EU, ze kterých pochází nejvíce žadatelů o dlouhodobá víza z nichž mnohá jsou primárně vydána za účelem studia a jiná za účelem „ostatní“. [6]

Závěr

Cílem práce bylo analyzovat dlouhodobou migraci cizinců do ČR na vzorku migrantů přicházejících do ČR za účelem studia. Za vzorky migrantů byli považováni studenti z vybraných třetích zemí. Práce vycházela z dostupných dat ČSÚ, MŠMT, MV ČR a MZV ČR. Podle počtu studentů ze třetích zemí studujících v akademickém roce 2013/2014 byly vybrány země, ze kterých přichází již tradičně velký počet studentů (Ruská federace, Ukrajina, Vietnam) ale také země, u kterých se počet studentů výrazně zvýšil hlavně v posledních letech (Kazachstán). Byla popsána distribuce vysokých škol v regionech ČR a uvedeny počty studentů a absolventů ze třetích zemí na veřejných i soukromých vysokých školách v jednotlivých krajích ČR.

Ačkoliv studenti tvoří nejpočetnější skupinu cizinců v ČR, jejich vliv na samotnou komunitu cizinců, která se v některých regionech ČR pozvolně usazuje, bude dříve či později velice významný, tak jako je tomu obecně v každé společnosti. Výhodou studentů je, že pokud pobývají v ČR za účelem studia, pak mají například volný vstup na trh práce. Často jsou tedy zaměstnáváni ve firmách svých příbuzných, či známých nebo krajanů.

Informace ze zastupitelských úřadů ČR ve vybraných zemích potvrzují, že mnoho žadatelů o studentská víza v ČR jsou nakontaktováni samozvanými, soukromými „zprostředkovateli“, kteří nabízejí vyřízení studijního pobytu za úplaty. Soukromým zprostředkovatelům však nezáleží na kvalitě budoucího studenta, ani na zachování kvality a prestiže vysokých škol v ČR. Z toho potom také vyplývá, že studijní pobyty nejsou efektivní ani pro ČR, ani pro samotné školy. Snahou a hlavním úkolem je eliminovat vliv zprostředkovatelů a přesunout výběr studentů na školy samotné. Byly však zaznamenány případy, že dochází k přímému propojení zprostředkovatelů na veřejné vysoké školy s účelem nelegálního obohacení. Mnoho studentů studium v ČR ukončuje předčasně, nebo studuje jiný obor než ten, který deklarovali při podání žádosti. Nemalá část studentů se také opakovaně přesouvá mezi různými školami, a mnoho z nich školu vzhledem k náročnosti studia ani nedokončí.

Dle odhadů MŠMT, by na českých vysokých školách mělo být do pěti let méně studentů než nyní, neboť silné, v ČR porevoluční ročníky českých studentů zestárnou. Je velice pravděpodobné, že se rapidně zvýší zájem škol o studenty ze třetích zemí, obzvláště pak o tzv. samoplátce, kteří si za své studium platí. I statistiky potvrzují, že vzhledem k tomu, že studentů ze třetích zemí přibýlo za období 2010 – 2014 o téměř 46 %, za stejné období studentů ze zemí EU o více než 2 % ubylo. Je tedy logické, že bude-li pokračovat trend posledních více než deseti let s trvalým růstem počtu studentů ze třetích zemí, pak se výrazně zvýší procento cizinců na českých vysokých školách.

Problémem v tomto smyslu je však fakt, že v současné době většina zahraničních studentů v ČR využívá bezplatnost studia na českých vysokých školách v českém jazyce, na což výrazně přispívá český stát. I podání žádostí o vízum za účelem studia v ČR, je na základě zákona o pobytu cizinců bezplatné, čímž stát rovněž přichází o nemalý příjem, zejména pak v případech, že je statut studenta zneužíváno.

Vysoké školy by měly s pomocí státu nastavit takové podmínky, které by umožnily alespoň částečné, když ne úplné zpoplatnění studia cizinců na vysokých školách v ČR a nastavit takové parametry, které by umožnily lepší sledování efektivity studia a v případě potřeby uplatnit i sankce. Základním předpokladem pro veřejné i soukromé vysoké školy je povinná a včasná evidence studentů podle místa, školy a studovaného oboru. Situace v tomto směru by se měla částečně změnit se schválením novely zákona o vysokých školách, která by měla být v platnosti od 1. září 2015.

Na studium se musí začít pohlížet více komerčně a považovat tak studium cizinců za vhodný obchodní artikl, který ve svém důsledku pomůže i samotnému rozvoji škol. Jen poměrně malá část studentů si platí sama jazykové či přípravné kurzy či samotné studium v jiném než českém jazyce, i když se toto procento přeci jen zvyšuje vzhledem k rozšiřující nabídce mezi soukromými, ale i veřejnými vysokými školami. U studentů z jazykově příbuzných zemí jako je Rusko, Ukrajina, nebo i Kazachstán (vzhledem k ruskému vlivu) je téměř jisté, že budou skoro vždy využívat zatím bezplatného studia v českém jazyce, ale u zemí jako jsou například Botswana, Saúdská Arábie, Indie, Čína, je mnohem pohodlnější studovat v angličtině. U těchto

zemí také výrazně roste počet studentů a procento samoplátců za studium v cizím jazyce je samozřejmě veliké.

Zvláštní pozornost by se v této souvislosti měla věnovat i tzv. vládním stipendistům (např. z Kazachstánu, Botswany...). ČR v tomto směru schválila strategický program pomoci vládním stipendistům z rozvojových zemí v letech 2013 – 2018. Vízum pro vládní stipendisty je vydáváno zdarma a v tzv. zrychlené proceduře, kdy se vízum za účelem studia vydává pro vládní stipendisty o měsíc rychleji, než jiné dlouhodobé vízum.

V této souvislosti je také potřebné, aby docházelo k cílenému výběru takových studentů z třetích zemí, kteří by mohli být v budoucnu přínosem i pro ekonomiku ČR, resp. její propagování v zahraničí. Celková koncepce by měla obsahovat i plán na propagaci těch studijních oborů, na kterých má ČR dlouhodobý zájem. Absolventi takových oborů by mohli být začleněni i do projektů ekonomické diplomacie v zahraničí, podporovaných vládou ČR.

Mnozí ze zahraničních studentů se také po škole v ČR usadí, mají zde rodiny, pracují a řádně odvádějí daně. Stávají se tak součástí legální migrace, což je v současné EU zcela normálním jevem. ČR byla po dlouhou dobu pro cizince různých národností izolována za „železnou oponou“ a poté se stávala pouhou přestupní stanicí na cestě do Západní Evropy. Nyní se díky transformaci země, přijatelnému klimatu a zvyšující se kvalitě života stává pro cizince zemí cílovou.

Cizinců je v současné době v ČR přibližně 5 %, a z toho je pouhých cca 9 % studentů. Na evropské poměry jsou to zatím velice nízké počty, takže regionální dopady na dlouhodobou migraci cizinců do ČR, jakou například můžeme spatřovat u migrace cizinců do některých evropských států (Francie, Německo, Holandsko) jsou prozatím malé.

Použité zdroje:

- [1] Český statistický úřad, *Cizinci v České republice (Foreigners in the Czech Republic) 2014, kód 290027-14, Praha: Český statistický úřad, 2014, ISBN 978-80-250-2582-6*
- [2] Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, interní materiály
- [3] Ministerstvo vnitra České republiky, interní materiály
- [4] Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, interní materiály
- [5] ZAJÍČKOVÁ, Lubomíra. *Regionální dopady dlouhodobé migrace cizinců do ČR*. Bakalářská práce. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje 2015. 61 s.
- [6] Zákon č. 326/1999 Sb. O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, Pod účel „ostatní“ patří ostatní vzdělávací aktivity, které nelze podřadit pod § 64 odst. písm.a) nebo c)

Tento článek byl zpracován v rámci Studentské odborné vědecké činnosti (SVOČ) VŠRR 2015.